

Jan Rymarczyk

**RECENZJA KSIĄŻKI BOGUSŁAWY SKULSKIEJ,
PT. *REGIONALIZM EKONOMICZNY AZJI WSCHODNIEJ.
JEDNO SPOJRZENIE – RÓŻNE WYMIARY*¹**

Współczesną gospodarkę światową charakteryzuje występowanie dwóch zasadniczych megatrendów. Pierwszy z nich to globalizacja, a drugi to regionalizm, czyli powstanie znacznej liczby regionalnych ugrupowań integracyjnych. Jeśli globalizację można definiować w skrócie jako intensyfikację powiązań ekonomicznych, społecznych i politycznych pomiędzy krajami na całym świecie, to regionalizm – jako to samo, ale w odniesieniu do mniejszej liczby krajów w określonym regionie geograficznym. Relacje tych drugich krajów na ogół mają ściślejszy charakter lub takie ambicje (*vide* ugrupowania integracyjne krajów afrykańskich). Te dwa megatrendy, wydaje się, mogą pozostawać we wzajemnej sprzeczności, integracja regionalna bowiem to oddzielenie się różnymi barierami (przepływu towarów, kapitału, ludzi) określonej grupy krajów od pozostałych. W rzeczywistości jednak są to zjawiska powiązane – postępy w rozwoju integracji prowadzą do wzrostu handlu i inwestycji nie tylko w jej obrębie, ale także z partnerami zewnętrznymi. Poza tym ugrupowania integracyjne są na ogół otwarte – po spełnieniu pewnych warunków mogą do nich przystępować kolejne kraje. Stopień ich rozwoju, jak powszechnie wiadomo, jest bardzo zróżnicowany. Zdecydowana ich większość ma charakter strefy wolnego handlu lub unii celnej. Jedynie Unia Europejska osiągnęła czwarty stopień rozwoju, czyli jest unią gospodarczą (na ogół wyróżnia się sześć stopni integracji ekonomicznej, tj. strefę wolnego handlu, unię celną, wspólny rynek, unię gospodarczą, unię walutową i unię polityczną), a siedemnastu spośród dwudziestu ośmiu jej członków tworzy unię gospodarczą i walutową. Z pewną dozą prawdopodobieństwa można przyjąć, że Unia Europejska stanowi paradygmat światowej integracji, czyli wzorzec kierunku, w jakim będą ewoluowały relacje pomiędzy krajami świata, czyli globalizacja, a w krótszej perspektywie relacje pomiędzy krajami w poszczególnych regionach, czyli regionalizm, w tym również w Azji Wschodniej, co jest przedmiotem recenzowanej książki.

Powstaje zasadnicze pytanie, czy te megatrendy mają charakter zdeterminowany, czy nie ma od nich odwrotu... W tej kwestii zdania są podzielone. Większość na

¹ B. Skulska, *Regionalizm ekonomiczny Azji Wschodniej. Jedno spojrzenie – różne wymiary*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2012, str. 230.

to pytanie daje odpowiedź twierdzącą. Odwrócenie kierunku przemian ekonomicznych, społecznych, politycznych i kulturowych spowodowałoby ogromny regres w rozwoju cywilizacyjnym na planecie Ziemia i katastrofę o rozmiarach wręcz biblijnych. Prognozowanie jest jednak rzeczą bardzo trudną – jak ktoś powiedział dowcipnie, zwłaszcza jeśli dotyczy przyszłości. Można jednak wyobrazić sobie, że w wyniku wybuchu konfliktu z użyciem broni jądrowej lub katastrofy naturalnej o zasięgu światowym (np. zderzenia z innym obiektem kosmicznym) może dojść do wspomnianej wyżej sytuacji, czyli totalnej deglobalizacji. Natomiast rozpad ugrupowań integracyjnych możliwy jest ze znacznie bardziej prozaicznych przyczyn, np. konfliktów lub trwałego znacznego pogorszenia się sytuacji ekonomicznej w jednym lub kilku powiązanych krajach. W związku z kryzysem w Grecji liczni wybitni ekonomiści zapowiadali rozpad Unii Europejskiej lub przynajmniej unii gospodarczej i walutowej. Między innymi taką opinię prezentował laureat Nagrody Nobla P.R. Krugman.

Podjęcie tematyki integracji ekonomicznej w Azji Wschodniej w recenzowanej książce uważam za niezwykle trafne, cenne i pozostające w związku z kryzysami, jakie w różnym stopniu dotyczą obecnie integracje regionalne.

Książka stanowi syntezę wieloletnich badań autorki nad skomplikowanymi problemami rozwoju społecznego, gospodarczego i politycznego Azji Wschodniej. Została poprzedzona wnikliwymi badaniami, prowadzonymi na etapie pracy doktorskiej i habilitacyjnej nad gospodarkami Korei Południowej i Japonii. Do jej powstania istotnie przyczyniły się konsultacje i wywiady przeprowadzone przez autorkę w Centrali Azjatyckiego Banku Rozwojowego w Manili i w Biurze Regionalnej Integracji Gospodarczej, a także pobyt na Uniwersytecie Seikei w Tokio i w Centrum Studiów Azji i Pacyfiku.

W książce, składającej się z pięciu rozdziałów, połączone zostały obszernie rozważania o charakterze teoretycznym z badaniami empirycznymi. W pierwszym rozdziale, zatytułowanym „Regionalizm ekonomiczny w globalnej gospodarce”, autorka wprowadza czytelnika w zagadnienia regionalizmu, analizuje cechy współczesnego regionalizmu i zależności pomiędzy regionalizmem a multilateralizmem oraz przedstawia ewolucję i charakter współczesnego regionalizmu Azji Wschodniej. Drugi rozdział szczegółowo traktuje o bilateralnych porozumieniach o wolnym handlu w Azji Wschodniej, o przyczynach ich tworzenia, w tym o znaczeniu specyficznych czynników kulturowych w tym procesie. Dynamizm tworzenia międzynarodowych sieci produkcyjnych w Azji Wschodniej jest przedmiotem rozważań w rozdziale trzecim. Autorka wyprowadziła go z paradygmatu „klucza gęsi”, a następnie przedstawiła wnikliwą i trafną charakterystykę systemów biznesowych w krajach Azji Wschodniej. Czwarty rozdział poświęcony jest powiązaniom finansowym w Azji Wschodniej. Autorka uważa je za najważniejszy wymiar regionalizmu ekonomicznego w tym regionie i charakteryzuje go poprzez pryzmat instytucji kształtujących współpracę finansową oraz inicjatyw podejmowanych przez rządy krajów azjatyckich i ich instytucje finansowe. Ostatni rozdział dotyczy znaczenia instytucjonalizacji

zmu w rozwoju regionalizmu ekonomicznego w badanym regionie. Autorka zwróciła tu uwagę na kluczowe znaczenie instytucjonalizacji w rozwoju współpracy ekonomicznej, przedstawiła kierunki instytucjonalnej współpracy wielostronnej w Azji Wschodniej, rolę organizacji regionalnych w tym procesie oraz rolę Azjatyckiego Banku Rozwoju, najważniejszego ugrupowania regionalnego w Azji Wschodniej. Na końcu rozdziału dokonała oceny architektury instytucjonalnej tego regionu.

Dokonując kompleksowej oceny książki, stwierdzam, że stanowi ona bardzo ważne studium naukowe o regionalizmie w Azji Wschodniej i należy do najlepszych opracowań tej problematyki. Autorce udało się uchwycić najważniejsze determinanty zachodzących tam procesów współpracy gospodarczej i wskazać na interakcję czynników wynikających ze specyficznych cech regionu z globalnymi, niezależnymi od niego – endogenicznymi z egzogenicznymi – dzięki czemu powstał przekonujący obraz formowania się regionalizmu na tle przełamywania się sprzeczności współczesnego rozwoju.

Autorka udzieliła w książce odpowiedzi na szereg bardzo ważnych pytań, dotyczących nie tylko *stricte* badanego zjawiska, ale także o charakterze znacznie ogólniejszym, np.:

- jakie czynniki warunkują powstanie i kształt regionalizmu ekonomicznego w gospodarce światowej,
- w jaki sposób bilateralizm oddziałuje na inne rodzaje porozumień handlowych i czy odgrywa rolę komplementarną czy substytucyjną,
- jakie znaczenie mają uwarunkowania kulturowe dla tworzenia regionalnych integracji,
- czy instytucjonalizacja współpracy wpływa na pogłębienie regionalizmu,
- jakie jest znaczenie powiązań finansowych dla rozwoju regionalizmu.

W sumie książkę *Regionalizm ekonomiczny Azji Wschodniej* należy uznać za oryginalny i twórczy wkład autorki w rozwój nauki o międzynarodowych stosunkach ekonomicznych, w tym szczególnie o zachodzących w niej procesach integracji regionalnej. Zawiera ona wiele oryginalnych wniosków i spostrzeżeń, które istotnie poszerzają naszą wiedzę na temat badanych zjawisk. Może stanowić również cenny materiał dydaktyczny w procesie kształcenia na kierunku międzynarodowe stosunki gospodarcze i na kierunkach pokrewnych.